

La pau impossible?

Euskadi es belluga entre dos fronts, al mig dels quals hi ha el gruix de la seua societat. Del context polític resultant del 3-M i de l'evolució dels extrems depèn la pau que tothom desitja.

“...si desitgem que aquestes terribles morts no es repetesquen ens hem de convèncer que és necessari cercar la pau amb eficàcia, fredor, càlcul, premeditació i intel·ligència. Amb totes les qualitats i amb moltes més cal intentar que de veritat no hi haja més morts per aquest motiu”, escrivia el conegut periodista basc David Barbero poques hores després que ETA assassinara d'un tret al bescollet del dirigent històric del socialisme espanyol i guipuscoà Fernando Múgica Herzog el passat dimarts dia 6 de febrer.

Més d'un ciutadà basc i no basc deu pensar que el periodista en qüestió ha donat amb la clau que podria obrir les portes a la resolució d'un conflicte que pateix el País Basc des de fa ja molts i molts hiverns. És a dir, fredor, càlcul, premeditació, intel·ligència... i sobretot eficàcia. Però la mateixa suposada clau és la que planteja els interrogants que té oberts una socie-

tat basca convulsa, fracturada socialment i que, literalment, comença a no saber on fixar la mirada. Una societat que no veu la llum en l'horitzó... que veu que ja s'han explorat diferents recursos: han detingut membres d'ETA, l'han desfeta –sobre el paper– en in comptables ocasions, s'han assegut a negociar a l'Alger. I en l'horitzó immediat guanya pes una hipòtesi... més de la mateixa, més mort, més patiment. Fer un salt i tornar a caure en el punt de partida.

El 16 de febrer es dispararà el tret inicial de l'enèsima campanya electoral que es convoca des del final del franquisme i que aparentment no proposa res de nou, no presenta alternatives pràctiques i/o eficaces per passar la pàgina d'aquest període de la història recent. Ja hi ha veus demanant l'aprovació d'algun decret que prohibesca democràticament la celebració de consultes electorals durant un període de temps indeterminat, amb la intenció de desenvolupar amb tranquil·litat i espai les possibles claus d'una pau tan anhelada, sense que constant-

RICARD CUGAT

ment aquesta paraula, tan curta però amb tants matisos, es veja utilitzada dins del joc dels interessos electorals i partidistes.

Nou escenari. Totes les hipòtesis apunten que el dia 3 de març vinent es materialitzarà un nou escenari polític amb la possible arribada al poder dels populars de José María Aznar, encara que tampoc no falten les veus que plantegen un hipotètic govern de coalició entre socialistes i nacionalistes bascos i catalans, en el cas que el Partit Popular no aconsegueixca una majoria còmoda per a governar en solitari.

“L'escenari que preveiem, que és el més complex, és un govern del PP tancat a tota proposta de solució dialogada i una ETA radicalitzada i en la línia dels darrers mesos”, ens recorda el portaveu del moviment social Elkarri, Jonan Fernández. Això si fa no fa té un significat que resumeix un grup de música basc en dues paraules, en el seu nom: “negu gorriak”, és a dir, més hiverns crus.

“Davant aquesta hipòtesi –continua Fernández–, el dilema que se'ns planteja als altres és si ens situem com a espectadors d'una contesa polaritzada o si tenim alguna cosa a fer-hi.

Joseba Álvarez, membre de la mesa nacional d'HB, i fill de l'històric dirigent Txillardegui, d'altra banda, manté que tant el PSOE com el PP plantegen les eleccions com “una contesa d'estat” i recorda que existeix un problema pendent –el terrorisme, per als uns, el conflicte polític, per als altres– i que la democràcia en aquestes dues dècades no hi ha sabut trobar una solució: “La responsabilitat d'arribar a un acord correspon en part al govern i en part a la societat basca. El PSOE ha tingut catorze anys per a arribar a una solució dialogada i no ho ha acon-

seguit”, diu Álvarez. En la seua opinió, la força que ocupe el nou govern, siga quina siga, “haurà de donar algun tipus de solució”.

El sociòleg Ander Gurrutxaga posa veu al sentiment d'una part important de la societat basca –també s'hi podria incloure l'espanyola...– afirmant que “la pre-campanya està farcida d'incerteses, és bastant opaca i molt complicada de seguir per al ciutadà”.

“Existeix una gran falta de claredat i de lucidesa teòrica. La campanya no aclarirà res, sinó que convertirà en més confús el panorama”, diu Gurrutxaga.

Per la seua banda, Ramón Zallo, catedràtic de Comunicació de la Universitat del País Basc, ens porta a col·lació l'existència d'un “divorci absolut” entre la societat “més raonable, racional, que pensa en positiu i en una determinada ona”; i els agents polítics i ETA, “que estan en una ona totalment diferent, on imperen inèrcies d'imposició d'unes tesis determinades, d'esclafar l'enemic...”.

Mentrestant, la societat basca –embolicada en una aura d'escepticisme i incertesa– observa un procés electoral que pot marcar el futur més pròxim d'aquest problema endèmic. Un futur que, en vista de les reflexions públiques dels dirigents del partit que pot “conquistar” la Moncloa –“amb la llei a la mà, anorrearem els terroristes i els qui els donen suport”, acostuma a dir Aznar–, permet concebre un escenari amb uns paràmetres gens falaguers.

En un dels escenaris que es poden visualitzar, i que Elkarri definiria d'“empat infinit”, es podria situar el món del MANB (ETA, HB, Jarrai, etc.) i el PP, tots dos antagonics però sota el principi màxim de “pegar llenya i més llenya”; i, de l'altre, la resta, on imperaria, en opinió de Ramón Zallo i de Jonan Fernández, una “actitud inequívoca” de cara a la socialització d'un final dialogat que facilite una pau justa.

“No hi ha negociació ni diàleg amb ETA; compliment íntegre de les condemes imposades als terroristes; suport total a les forces de seguretat de l'estat i a l'Ertzaintza”. En poques paraules, el PP dibuixa les seues intencions.

D'altra banda, el MANB té oberts tots els fronts de lluita, “a falta de vies democràtiques”. Volen demostrar el que ells denominen “la repressió de l'estat contra la causa basca”, i amb aquest objectiu han confeccionat les llistes electorals –després de plantejar-se seriosament la possibilitat de no presentar-se a aquesta contesa– amb familiars de les víctimes dels GAL, presos, etc. La seua bandera és el comunicat d'ETA del passat 26 d'abril (“Alternativa democràtica per a Euskal Herria”), el rebuig polític a l'estat (no pensen trepitjar l'hemicicle de la Carrera de San Jerónimo) i diuen ben clar: “no deixarem sol a ningú que lluita”. La seua presentació electoral: dos homes segrestats, un nou mort en l'agenda, els presos i els seus fami-

RAFA GIL

La violència de KAS pretén fer compartir el patiment a tota la societat basca. Jonan Fernández (dalt) i Elkarri fan propostes de consens.

liars en vaga de fam, violència al carrer. És a dir, dèficit democràtic, després, tots els fronts oberts de bat a bat.

La posició d'eixida de tots dos contendents és de fermesa i de suposada consistència. Col·loquen el llistó alt, les rebaixes, en tot cas, arribaran més tard. Per a qualsevol ciutadà que observe amb cura aquesta polarització, la situació fàcilment podria ser qualificada d'esquizofrènica o paranoica.

"Davant aquesta situació, l'espectador es pot situar en l'àrea de dificultats o obstacles, o en l'àrea d'oportunitats", diu el portaveu d'Elkarri.

Per a Elkarri, hi ha un camp d'oportunitats molt ampli per a treballar, un conjunt ampli de la societat –esmenta partits polítics, moviments socials, sindicats...– decidits a moure les coses passe el que passe després del 3-M"; és a dir, l'escenari que aquest moviment social denominà tercer espai sociològic a començament d'any (vegeu el gràfic de la pàgina 27). "La sorpresa és possible", indica Fernández.

Un plantejament, el del tercer espai, que, en opinió de Zallo, és "constatable" avui dia al carrer, i "del qual els partits polítics no aconsegueixen traure una rendibilitat". Aquest catèdràtic torna a fer menció del divorci –apuntat adés– en el sentit que "és insostenible a llarg termini; espere que aquesta racionalitat que impera en amplis sectors de la societat basca s'impose", afirma amb convenciment,

Ander Gurrutxaga, això no obstant, discrepa sobre el diagnòstic defensat pels dos anteriors, afirmant que això del tercer espai "no té consistència teòrica ni cap perspectiva d'èxit". Manté que propostes com la realitzada pel grup que lidera Fernández han d'estar ben articulades: "altrament, solament estem creant articles de consum per a un mercat audiovisual".

Aquest espai sociològic, plural, heterogeni, sense definició o articulació pràctica de moment, diuen que estaria compost per aquells sectors que entenen que ni els diferents pactes

El conjunt del MANB és cada vegada més homogeni i renuncia a la lògica política de la suma d'adeptes. L'última proposta d'ETA representa un pas endavant en la solució del conflicte armat, però les últimes accions de l'organització semblen avançar en sentit contrari.

antiterroristes (Ajuria Enea, Pamplona, Madrid), ni el MANB, ofereixen alternatives viables a una solució dialogada i eficaç. En aquest conjunt d'actituds favorables al diàleg es trobaria –amb diferents matisos– des de l'església –José María Setién–, sindicats –ELA, principalment–, les tesis de Juan Mari Ollora en el PNB –que semblen respondre a les de l'Euskadi Buru Batzar (consell executiu del PNB)–, les de Jesús Eiguren en el socialisme guipuscoà, les de Juan Cruz Alli a Navarra, EA, IU-EB, i alguns mitjans de comunicació.

HB també reconeix que s'ha avançat molt: "els qui reivindicàvem la negociació fa uns anys érem molts menys que els qui la reivindicuem ara. S'ha interioritzat aquesta necessitat: o es parla, siga diàleg, negociació o el que siga, o la situació difícilment canviarà". Per a Álvarez falla la valentia i la voluntat política, "si el PNB fera una aposta pel diàleg es podria avançar una mica, però si Madrid no ho fa, es podrà avançar ben poc", afirma Álvarez.

Dinàmica de tensió. ETA, i el conjunt de ramificacions que la segueixen, han entrat en una dinàmica de tensió política i social, a tots els nivells i en tots els fronts, des de mitjan any passat, i mantenen en suspens tota la societat i institucions basques. La clau, sembla, és entendre o fer compartir a tota la societat el pati-

Pacte d'Ajuria Enea

L'última reunió del Pacte d'Ajuria Enea, el 16 de gener passat, estigué envoltada d'una gran expectació després de les discrepàncies sorgides entre els seus principals membres. Una reunió, no obstant això, que féu públic un comunicat que ha estat considerat per algunes veus com una extensió a la basca de l'acord de Downing Street, perquè incorporava un punt presentat per Eusko Alkartasuna que, implícitament, podria obrir les portes d'un reconeixement del dret a l'autodeterminació.

"Si aquests drets (els fonamentals) són sempre absoluts i incondicionals, apareixen així encara més, si això és possible, en un sistema de llibertats com el nostre, en què el poble basc pot trobar vies pacífiques i democràtiques per fer valer els drets que li pugen correspondre, "perquè, en un procés democràtic, la voluntat majoritària de la ciutadania basca, legítimament expressada, ha de trobar la seua aplicació en l'ordenament jurídic vigent en cada moment". Aquest punt va fer córrer rius de tinta. Uns hi llegien autodeterminació, d'altres, en canvi, no.

Per Jonan Fernández, "el punt d'EA, tret del seu context, és una frase molt important, però queda colgat pel context general de textos que plantegen els tres pactes".

"Supose –diu Joseba Álvarez– que si el que hi posa és el reconeixement de l'autodeterminació, Garaikoetxea hauria fet una campanya molt més important que la que ha fet. El contingut d'aquesta frase no es pot interpretar com el reconeixement dels ciutadans bascos a elegir el que vulguen".

Eusko Alkartasuna, per la seua banda, llançava un envit als d'HB: "el que s'aconsegueix amb aquest text és conjurar l'últim refugi que té el món d'HB, que ens puga dir als partits democràtics que hi ha restriccions legals que impedeixen que s'accepte el que decideix la majoria del poble basc. I. G.

El tercer espai sociològic*

Estat d'opinió per una solució dialogada

**Joseba Egibar - Juan Mari Ollora
Gorka Aguirre (PNB)**

Tres membres de l'executiva del partit, que són els tres polítics més influents del PNB en temes de pacificació.

**Rafa Larraina
Sabín Intxaurreaga (EA)**

Membres de l'executiva d'EA, són els que donen més suport a les propostes de diàleg.

Patxi Zabaleta (HB)

Zabaleta, ex-membre de la Mesa Nacional i parlamentari a Navarra, és el dirigent d'HB que ha explicat més clarament el seu suport a les propostes d'Elkarri.

Jesús Egiguren (PSE-EE)

Ha fet una proposta escrita de pacificació. Secretari general de l'executiva de Guipúscoa: membre de l'executiva del PSE, el partit socialista no ha donat suport ni tampoc ha rebutjat públicament el seu document.

Juan Cruz Alli (CDN)

Conseller d'Economia del govern navarrès, president del CDN i ex-president de Navarra. Ha impulsat molts espais de consens entre Navarra i el País Basc. Creu en un final negociat.

Javier Madrazo (IU-EB)

Coordinador d'IU-EB. Prové del pacifisme social (Pakea Orain) i ha fet una evolució interessant cap a un final dialogat.

Gesto por la Paz

Defensen que els drets individuals no poden estar supeditats als drets col·lectius, i tot i ser favorables al diàleg, no creuen que el debat sobre el dret a l'autodeterminació s'haja d'incorporar a les negociacions.

**Eugenio Etxebeste
'Antxon'**

ETA el continua reconeixent com el seu interlocutor en una hipotètica negociació. El govern espanyol n'ha demanat l'extradició de la República Dominicana.

José Elorrieta

Del sindicat ELA, és una de les persones que cal tenir més en compte en la vida social i política d'Euskadi.

Bernardo Atxaga

Escriptor i pensador lúcid. Referent intel·lectual i moral de gairebé tothom.

José M. Setién

Bisbe de Donostia. Una altra de les claus imprescindibles en el procés de pau. Respectat per tothom i per tots els sectors, llevat de l'espanyolisme més recalitrant.

Jonan Fernández

Coordinador general d'Elkarri. Viu per una solució definitiva i negociada del conflicte. Intenta trobar sortides a una situació bloquejada.

El "tercer espai sociològic", definit per la Coordinadora pacifista Elkarri, comprèn tots aquells grups o persones que aposten per una solució dialogada al problema de la violència a Euskadi que no passe ni pel Pacte d'Ajuria Enea ni pels posicionaments més excloents de KAS. En el seu intent de buscar vies de solució, Elkarri ha encarregat un estudi a la Fundació Carter i va organitzar un Congrés de Pau l'any passat amb la participació d'un bon nombre d'interlocutors polítics i socials bascos.

La proposta d'ETA: 'Alternativa democràtica per a Euskal Herria'

El passat 26 d'abril de 1995, ETA va fer públic el que s'ha considerat la readequació de l'Alternativa KAS, i que la mateixa organització ha denominat "Alternativa democràtica per a Euskal Herria". Una proposta que ha estat considerada "democràtica" i "seriosa" no solament per l'esquerra abertzale, sinó per altres partits de tall nacionalista.

Una proposta amb dos marcs de negociació: l'un entre ETA i l'estat espanyol; i l'altre que correspondria a tots els ciutadans bascos, "per mitjà d'un procés democràtic sense límits, amb la capacitat d'eleger entre totes les opcions". L'objectiu del primer estadi seria el reconeixement del dret d'autodeterminació d'Euskal Herria, deixant a la societat basca, i de manera indelegable, l'última decisió.

La proposta en qüestió és considerada per ETA com "un instrument a disposició de la societat basca".

"En la mesura que hi haja condicions noves i mitjans democràtics, ETA adequarà la seua activitat a la nova situació del conflicte, sense abandonar els seus objectius polítics darrers..."

"Si l'estat acceptara les qüestions plantejades perquè s'inicie a Euskal Herria un procés democràtic, ETA anunciaria un alto-el-foc", planteja al seu torn aquesta nova proposta.

Les qüestions que cal pactar entre ETA i l'estat serien: el reconeixement d'Euskal Herria, el reconeixement del dret d'autodeterminació i la unitat territorial; el respecte al resultat del procés democràtic que s'obrirà a Euskal Herria, sense límits i sense que les forces armades puguen influir en el procés.

Una vegada fet aquest pas, ETA manté que seria la societat basca en general qui ompliria de contingut i donaria forma a les qüestions principals.

En aquest sentit, Jonan Fernández opina que la proposta és positiva en la mesura que és la primera proposta pública i per escrit que es coneix en els últims temps, però matisa que hi ha un dubte: "si és un model excloent o si pot alternar amb altres vies".

Ander Gurrutxaga parteix del fet que "existeix un problema previ, i és que aquesta societat difícilment pot entrar en un procés polític amb una organització que no accepta el joc democràtic i que, a més, opina que si el plantejament és interessant, ha de ser-ho "el faça qui el faça". Segons Álvarez, en la proposta queda clar que "ETA no vol imposar res", ho considera democràtic i positiu, i creu que "pot ser fins i tot vàlida per al PNB". El MANB ha començat una campanya de socialització de l'"Alternativa democràtica", poble a poble, recorrent a un vídeo de l'organització que explica amb detall la proposta.

I. G.

ment. En aquest sentit, hi ha dos elements que mouen avui per avui l'acció conjunta d'aquest col·lectiu, cada vegada més homogeni i compacte, com ara la proposta d'ETA del 26 d'abril (vegeu el requadre que hi dediquem) i la lluita contra la política de la dispersió de presos. En el primer aspecte, ETA ja va dir la seua paraula fa quasi un any, i més d'un dirigent polític basc ha reconegut que aquella proposta podria ser defensable sobre qualsevol mesa, si no hi haguera l'amenaça explícita de les armes. I en el segon apartat, ETA també ha dit el que li cor-

responia —dins la seua lògica—, segrestant el funcionari de presons de Burgos.

"Ortega fa tres setmanes que està segrestat, i en canvi han passat set anys de la dispersió. Durant set anys hi ha hagut possibilitat de donar solució a la dispersió i ara sembla que com que hi ha un segrestat no se'n pot parlar. És absurd", afirma Joseba Álvarez.

L'enduriment de KAS ha provocat que el que per a ells fa deu anys era criticable, avui siga acceptable: Hipercor va ser un error —ho va reconèixer ETA i HB—, però la bomba d'El Corte Inglés a València, no. L'assassinat del socialista Enrique Casas —comès pels Comandos Autònoms Anticapitalistes— fou criticat, però els d'Ordóñez i Múgica, no.

Zallo afirma que "els comunicats posteriors [als atemptats més recents] d'ETA sempre van plens de referències simbòliques, genèriques, impossibles de compatir per qui no partície de l'autista i incommunicable discurs ideològic etarra". Reconeix al seu torn que l'explicació de les accions recents d'ETA es "etacèntrica": "la pura afirmació de la seua presència com a agent clau en la vida política i que, com que no està subjecta ni a lleis ni a normes morals, ni a la racionalitat ni als resultats, ni a assemblees, reclama dels seus partidaris simplement fe". Un aspecte que l'esquerra, sempre ha denominat "alienació i messianisme". Aquest catedràtic opina que el MANB ha abandonat la concepció lògica política de la suma d'adeptes, d'esforços. "ETA ja no parteix d'aquesta premissa, fa un discurs per als convençuts, un discurs que els altres no podem comprendre". La vella història de les religions: "o creus en mi o no hi creus".

Joseba Álvarez dona continuïtat a la seua argumentació en resposta a si la dinàmica "envaïentada" (com diu l'Abc) d'ETA està en sintonia amb l'anomenada "Alternativa democràtica" feta pública el passat dia 26 d'abril. "ETA ha decidit fer aquests passos perquè ha tingut la porta oberta i el govern no ha respost a la crida, però això no significa que s'haja tancat la porta". L'organització armada va arribar a reconèixer que va remetre directament la proposta a González perquè l'estudiara.

En la seua proposta, ETA fa una menció especial de la creació de les condicions per a la negociació, qüestió que suscita a Jonan Fernández una pregunta: aquesta estratègia crea les condicions per a la negociació o les condicions per a dificultar la negociació? **Inaki Gorostidi**

Arzallus, Ardanza, Atutxa i Egibar. El PNB es troba ben situat per catalitzar el diàleg.